

Gent | Jordi Sardans | Actualitzat el 13/09/2024 a les 11:06

Neus Oliveras Samitier

Filòloga en anglès i català, literata, poeta i especialista en Guimerà, el 16 de maig va fer una conferència a l'Espai Òmnium sobre Àngel Guimerà. De La Gramalla a dramaturg. El 27 de juny, en el marc de la sisena Universitat Catalana d'Estiu, ha fet una Introducció a Àngel Guimerà, al teatre Conservatori, abans de la representació del muntatge Guimerà. Dones, passió i poder. Va formar part de la Comissió de l'Any Guimerà el 1995 i amb Enric Gallén van dur a terme el projecte museològic de la Casa Àngel Guimerà al Vendrell, el 2015. També ha fet estudis de Jordi Sarsanedas, Alfons Maseras, Ramon Ramon Vidales i Joan Ramon Soler.

Joan Closas

?Què és el més important de l'obra de Guimerà?

?Tot, però el que li dona la internacionalització és *Terra baixa*, amb què culmina tot un procés creatiu que comença el 1879 i acaba el desembre de 1897, amb l'estrena a París. Popularment era conegut a través dels discursos als ateneus i la seva època culminant és a partir del 1888, amb *Mar i cel* i a finals del segle XIX, amb els discursos polítics a través de la Unió Catalanista. La seva popularitat en teatre és una mica més tardana, a partir de *Terra baixa* i *Maria Rosa*.

?Quins són els estudis més significatius que has fet sobre la seva obra?

?El primer estudi global de l'obra de Guimerà és *He mort el llop!* Molts estudiants d'institut m'ho han agraït. Hi havia estudis de teatre de Xavier Fàbregas, però mancava una visió global amb sentit didàctic. La proposta va sorgir de L'Aixernador Edicions, amb Llorenç Soldevila, el 1995, arran dels 150 anys del naixement de Guimerà. He treballat la biografia i a la *Revista de Catalunya* faig la del seu pare. En actes de l'Ajuntament trobo que n'havia format part en un curt període. El pare va a Canàries a ajudar un oncle que s'hi havia establert, amb l'objectiu d'aprendre comerç. Qui realment compra és l'àvia de Guimerà amb diners constants del fill. Per tant, ja s'havia enriquit. Localitzo les vinyes que compra i les inversions que fa. El pare de Guimerà es troba a Amèrica, dada inèdita, i no a Canàries com es creia fins ara. També analitzo els Fonts, perquè el pare és Agustí Guimerà Fonts. Es tracte d'una nissaga important vendrellenca de grans propietaris rurals, que dirigeixen la política local. Segons el biògraf Miracle, Guimerà arriba al gener, però descobreixo que és a l'abril.

?I per part de mare, quina influència hi ha?

?No està estudiat ni documentat res de Margarita Jorge Castellano. S'ha d'anar molt alerta i contrastar les informacions. També s'ha dit que Guimerà va anar a Barcelona l'any 1870, però sabem que va ser el 1872, com verifica el padró. De la mare ens han dit coses difícils de saber fins que estiguin documentades. Quan vagi a Canàries ho faré. S'ha dit que era una dona analfabeta que només sabia fer paperines, però no ho sabem del cert. S'ha dit que el va ajudar més que el pare, però tampoc no ho sabem. Se'n va a viure amb ella quan mor un fill, era una tragèdia familiar i ella no podia quedar sola, com explica en un poema: «Quina pena que em fan les mares quan moren els seus fills». Ara estic analitzant les cartes amb el seu germà Julio, mort a Canàries als divuit anys (1867), i hi ha referències que hauré de contrastar.

Guimerà se'n va a viure amb la mare quan mor el seu germà Julio: «Quina pena que em fan les mares quan moren els seus fills», escriu

Any Guimerà 1995

?Quins actes es van fer dins la Comissió de l'any Guimerà, el 1995?

?Un cada mes, de recitacions de poesies a cant coral. A través de les escoles, vam escriure vint obres de teatre adaptades d'aspectes de Guimerà, l'únic autor en escena aquell any. Vaig fer el programari amb Maria Ramon. Però, el més important va ser la publicació d'*El segle romàntic. Actes del Col·loqui sobre Guimerà i el teatre català al segle XIX*. El Vendrell, 28, 29 i 30 de setembre de 1995. Hi publico i analitzo tots els contes de Guimerà. Els estudis havien quedat aturats amb l'obra de Xavier Fàbregas. Si bé hi havia hagut la Història de la Literatura Catalana, d'una manera específica no havia sortit res més. Aquest llibre de referència posa al dia l'estat de la qüestió de tots els coneixements que hi ha de Guimerà i del teatre del XIX.

Actes del Col·loqui sobre Guimerà i el teatre català al segle XIX és el llibre que posa al dia els coneixements sobre Guimerà i el teatre del XIX

?La primera estada a Manresa, amb motiu de les Bases, va passar sense pena ni glòria?

?No. Ja era un personatge important i conegut. El 1888 es va estrenar *Mar i cel* a Barcelona, amb molt d'èxit i de seguida es va traduir i representar a Madrid el 1891. L'obra va ser rebuda amb un èxit aclaparador per part de la intel·lectualitat. Quan arriba a Barcelona, se li fa un banquet enorme d'agraïment i assenyala: «Ho he aconseguit amb els meus propis mitjans». A partir d'aquí surten unes crítiques a Espanya que són molt divertides. També formava part del moviment de la Renaixença. El 1883, Víctor Balaguer, que era la patum del moment, havia d'anar a fer una conferència a Valls arran de l'arribada del ferrocarril, però en no poder, hi van enviar Guimerà. El 1892 era ja molt conegut arreu. El 1909 va ser apoteòsic a Manresa, quan es va posar el seu nom al carrer del Pas de Cardona. Per cert recordo la reinauguració de la placa, on vaig assistir amb Lluís Calderer i l'alcalde Josep Camprubí, el 19 de novembre de 2009.

?Per què vas titular la conferència a Òmnium De La Gramalla a dramaturg?

?*La Gramalla* era un setmanari català de 1870, la primera publicació on escriu Guimerà. Hi publica deu poemes i des del primer ja s'hi observen unes característiques de dramaturg. En el seu cas, sovint poesia i teatre van junts, perquè introdueix diàleg en els poemes. La gramalla és la túnica dels consellers. En aquest cas fa referència a una escultura de l'Ajuntament de Barcelona, d'un conseller en cap que es va enfrontar amb Ferran d'Antequera, defensant que l'impost de la carn l'havia de pagar tothom. Aquest poema ofereix un dels ingredients dramàtics de la seva obra.

?Què em pots dir del període poètic en castellà de Guimerà?

?És un dels motius d'estudi. A la Biblioteca de Catalunya trobo i analitzo els quaderns manuscrits de poesia no publicats, des del començament fins als anys 70. Hi ha un munt de poemes escrits en castellà. Guimerà era castellanoparlant i utilitzava la llengua pel seu prestigi. Alguns els reabsorbeix més tard i els escriu en català a *La Gramalla*. El canvi de llengua es produeix quan neixen els Jocs Florals. El 1873 escriu el primer himne a la República al Vendrell.

?Quan es comença a internacionalitzar l'obra de Guimerà?

?Quan el desembre de 1897 estrena *Terra baixa* a París i sobretot el 1903, en què la seva obra inicia la internacionalització cap als Estats Units. Maria Guerrero també hi ajuda, donant a conèixer la seva obra per Sud-amèrica.

?Com vau idear el projecte museològic de la Casa Museu al Vendrell?

?Va ser un procés que comença per arreglar els sostres en mal estat i reformular la casa. Sara Aldavert l'havia cedit a l'Ajuntament amb la condició que s'utilitzés per a la divulgació de Guimerà. Em van proposar fer el projecte museològic, que comparteixo amb Enric Gallén durant deu anys. També van participar-hi Santi Giró i l'arquitecte Ricard Gili. Connectem el tema del vi amb el port de Sant Salvador per relacionar el camp amb els Guimerà. A més dels aspectes bibliogràfics triem uns conceptes bàsics: periodisme, poesia, música, sardanes, política i teatre per culminar amb *Terra baixa*.

?A què es dedica la Societat Verdaguer?

?A divulgar tots els estudis del segle XIX, amb Verdaguer, Guimerà o Clavé. Hi estic ficada des del 2018. Fem una reunió anual i m'aporta una àrea de coneixement molt més ampli.

Muntatges teatrals

?Com va anar la teva participació en els muntatges teatrals a l'institut Baix Penedès?

?Al Vendrell s'havia iniciat a través de La Lira uns festivals de teatre infantil i juvenil. Així que vaig aprofitar l'avinentsa per fer teatre. Des del 1982 escric muntatges moderns sobre Joan Maragall, *El nen jueu* de Guimerà, Mercè Rodoreda, Salvador Espriu. Un dels més interessants va ser sobre Maria Mercè Marçal per a *Escola Catalana*, que es va presentar als instituts barcelonins i al Congrés de Llengua i Literatura Catalanes. Primer era voluntari, però als darrers cinc anys es van integrar a Arts Escèniques, que compaginava amb d'altres assignatures. Enguany m'han fet portant major de la festa major (26 de juliol) pel treball en pro de la cultura del Vendrell, cosa que implica participar en els rituals de la festa i reconèixer la tasca de persones destacades en àmbits diferents de la cultura popular. He de preparar una glossa.

?Quin és el balanç de la teva experiència com a professora al llarg de 36 anys?

?Els primers anys van ser magnífics. Treballar en un institut comarcal era molt agradable. Venia gent de l'Arboç, Calafell i Roda de Barà. A partir del 1995 i especialment el 2000 s'ha produït un canvi demogràfic important. S'ha passat de les 12.000 persones del 1980 al Vendrell a les 40.000 d'ara. Vol dir que canvia substancialment la tipologia de l'alumnat. He estat una professora tot terreny: teatre, ESO, grups difícils de conducta, tutora... Mai no he estat amargada per la feina. Reconec que hi ha hagut sistemes dolents, currículums amb què no estava d'acord. Mai no he tingut problemes amb la immigració. L'institut es va organitzar ràpid per fer aules d'acollida que van permetre un procés d'aprenentatge de la llengua catalana.

?Com definiries la teva faceta de conferenciant?

?He fet moltes conferències. Als últims anys a l'institut hem treballat molt l'expressió oral i m'he caracteritzat en comunicació no verbal. Cal estar alerta amb els diversos tipus de públic. Ara m'ha demanat el col·lectiu Pere Quart en defensa de la literatura a les aules de parlar sobre Guimerà. No cal dir que m'hi sento molt còmoda. Em va anar molt bé parlar del poema de l'enxaneta al museu casteller de Valls. Vaig investigar sobre literatura i castells i van quedar amb la boca oberta. De vegades cal focalitzar l'estudi en coses concretes.

Itineraris

?També t'has dedicat a fer itineraris?

?Sí, per amistat amb Josep Borrut, un especialista en el tema de la pedra seca. El primer va ser per Sant Vicenç de Calders. Vam muntar un itinerari on es veu molt paisatge, l'antiga casa dels seus avantpassats, art, tecnologia a través d'un molí de vent, el lloc on va néixer la mare de Marta Mata... S'acaba amb una premsa impressionant del segle XVIII. A més d'un itinerari literari

englobàvem d'altres aspectes com la rivalitat dels Casinos de baix i dalt. Es tractava d'anar encaixant les peces amb els llocs. Des del 2009 es fa l'itinerari literari pel Vendrell que vaig idear per a l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana i va des del pont de França fins a Cal Ximet, la casa pairal dels Guimerà. També he fet, amb codis QR, l'Albinyana de Joan Perucho. Ha tingut molt d'èxit l'itinerari de Barcelona, on des del 13 de març de 2016, amb Àngels Santacana, resseguim els llocs on va estar Àngel Guimerà des de la Renaixença a la seva activitat teatral. Té molt d'èxit. N'hem fet per a biblioteques o la fira del llibre. Vaig fer el muntatge literari del Museu Fenosa i també n'he fet per a Europa: Bloomsbury a Londres o el de Joyce. Es tracta de fer un passeig agradable pels àmbits de les persones relacionades.

?Quina és la teva tasca com a coordinadora del Club de Lectura?

?Funcionem des del 2002. Som el club de lectura de Catalunya amb més associats. Treballo en col·laboració amb la directora Àngels Colom i l'Anna Balasch. Vam començar amb els punts de llibre per a la dinamització. Cada any programem al voltant de nou lectures, que es dinamitzen molt amb la presència dels escriptors. Acabem el curs amb una sortida literària, des d'una visita al museu, un recorregut Joan Brossa per Barcelona, Joan Perucho a Albinyana o la darrera, la ruta pictorialiterària Mir-Manent, amb el pintor Joaquim Mir i l'escriptor Marià Manent, que converteixen els paisatges de l'Aleixar i Maspujols en simbòlics. Recordo també una exposició de Joan Descals relacionada amb el poemari *Pacte clos*, de Lluís Calderer. La idea de fons és ser innovadors, amb una barreja de clàssics i obres més actuals, com la de la Maria Climent. Hi han passat autors com Joan Margarit, Jaume Cabré, Miquel Desclot o Ramon Solsona.

?Qui és Alfons Maseras, a qui actualitzes l'obra?

?És un dels primers treballs, el 1986, sobre un autor modernista de Sant Jaume dels Domenys. Faig una introducció de la seva narrativa, que es publica a l'Institut d'Estudis Penedesencs. Va ser un novel·lista molt interessant, que com tants d'altres va caure en l'oblit.

?També has treballat l'obra de Jordi Sarsanedas?

?Sí. Vaig fer el llibre el 1991 quan encara era director de la revista *Serra d'Or*. Va ser una proposta de Barcanova, pensada de cara als instituts, amb els contes, materials didàctics i lèxic. Ara Quim Noguero hi està molt interessat perquè està preparant un monogràfic dedicat a Sarsanedas per a la revista.

Faig

?Quina valoració fas de la teva estada a Faig?

?En soc cofundadora des del 1974, tot i que surt el 1975. Hi vaig ser fins al curs 1986-87, quan vaig tenir el segon fill. Els redactors venien a casa al Vendrell i d'altres vegades anava a Manresa. Sempre vaig tenir-hi una col·laboració literària i el primer conte publicat: *Com una rosa de bronze*. El 1975 era un moment especial de canvi, en què hi havia molta il·lusió per fer activitats. *Faig* neix d'un nucli universitari en què Pere Fons aglutina la gent i fitxa Lluís Calderer, que coneixia pel meu germà Josep, ja que havia estat testimoni del seu casament. Vam ser amics i ens vam respectar mútuament. Va ser mestre de tots nosaltres. També hi havia Antònia Tayadella en el nucli inicial. La resta de l'equip eren Llorenç Soldevila, Lluís Solernou i Juli Grandia, que va ser gerent de l'Auditori Pau Casals.

?Quina feina concreta hi feies?

?Bàsicament crítica literària, publicació de contes, escriure i assistir a les reunions. Als primers temps feia els contactes amb conferencians que venien a Manresa, com Pere Calders, a qui vaig anar a veure a l'editorial Montaner i Simon (l'actual Fundació Antoni Tàpies), Palau i Fabre, Joaquim Carbó, Pep Albanell... En algun moment vaig portar l'administració fins a l'anada a Londres. Tothom reconeix que la revista era molt rigorosa i de qualitat, perquè hi havia un sentit crític. Quan vam fer un número especial dedicat a Menorca, el 1976, compartia pis amb la crítica Josefina Salord Ripoll, que el va coordinar. També vaig fer tasques de compaginació i d'edició.

[despiece]

El perfil

Neus Oliveras Samitier va néixer a Manresa el 5 d'agost de 1954. El pare, Amadeu, va fer d'escrivent comptable dels Magatzems de fruita Selvas. La mare, Carme, regentava una merceria del barri de la Sagrada Família. Té dos germans: Josep, sociòleg i Jordi, arquitecte. Comença els estudis en un pis amb nenes, l'Acadèmia Beatriz Galindo, del carrer de la Sardana, que regentaven les germanes Rosa i Teresa Ferrer. "Galindo era el nom de la preceptora de la reina catòlica. La comunicació es feia en català. Hi havia dos grups: grans i petites. Després vaig passar a l'institut Lluís de Peguera, molt ben preparada, redactava bé". Al Peguera connecta amb l'amiga Antònia Tayadella i els professors Joan Descals que també es va traslladar al Vendrell, i Josep Balaguer, que a COU fomentava els intercanvis. "Vaig estar un mes en un poblet de Birmingham. Només ens vam apuntar dues persones, Valentí Nadal i jo". Dins l'Escola d'Idiomes va estudiar Filologia anglesa i després catalana, a la Universitat de Barcelona. El 1974 és cofundadora de la revista *Faig*. En acabar la carrera, el 1978, s'està un any a Londres, on s'interessa per la literatura de William B. Yeats. Fent terrail, a les illes Lofoten de Noruega coneix el marit, Joan Ramon Ibern, del Vendrell, amb qui tenen dos fills enginyers Laura i Arnau. El 1980 fa oposicions de llengua i literatura catalanes i passa a l'institut Bernat Metge de Barcelona, on connecta amb l'escriptor Ramon Solsona i l'historiador Solé Sabaté. Al cap de dos anys, passa a l'institut Baix Penedès del Vendrell, on s'estarà fins a la jubilació, el 2014.

Participa en els muntatges teatrals amb els alumnes del centre. Fa de professora del reciclatge de mestres, especialment en literatura i didàctica de la llengua fins al 1987 i entronca amb el món cultural. Ingressa com a secretària a l'Associació Musical Pau Casals i entra de redactora al setmanari *Informes Baix Penedès*, durant dos anys. Després formarà part del Patronat Musical Pau Casals. El 2005 entra a la junta de l'Institut d'Estudis Penedesencs i col·labora en les publicacions *Del Penedès* i *Miscel·lània Penedesenca*.

Especialista en la cultura del Vendrell i bregada en la recerca de fets antics, ha treballat en hemeroteques, censos i actes d'Ajuntament. Pel que fa als premis, el 1974 guanya el Cavall Fort, amb cinc contes infantils; el 1974 el primer premi de prosa al Centre Parroquial de Sant Josep de Badalona, amb *Gemma davant l'espill de l'adolescència*, amb M. Aurèlia Capmany al jurat i dedicatòria de Jaume Vidal Alcover: "I que no deixis el camí que has pres". El setembre de 1976 va quedar finalista del II Concurs Literari d'Arts i Lletres de Premià de Dalt, amb *Quan el sol s'esberla sobre el bosc*, darrere del guanyador, Quim Monzó. El seu primer conte infantil és *Petita història d'Àngel Guimerà*. Darrerament, ha treballat sobre *Dones del segle XIX al Vendrell i presència de Carme Karr*, ha fet un opuscle sobre *Llevadores al Vendrell, del segle XVII al XX* (2023) i *Mosaic de passions*, on s'encarrega de la dramaturgia, sota la direcció de Rosa Andreu (2024). La seva darrera publicació és al número 325 de la *Revista de Catalunya*, dins del dossier coordinat per Joan Martori, *Àngel Guimerà: De l'escenari local a la universal conquesta*, on comparteix articles amb Ramon Bacardit i Sharon G. Feldman. [/despiece]